O'ZIGA BO'LGAN ISHONCH FENOMENINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK TAVSIFI

Tursunpo'latova Sadbarxon Husanboy qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Pedagogika tarixi va nazariyasi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o'ziga bo'lgan ishonch fenomenining psixologik-pedagogik mohiyati tizimli ravishda tahlil qilinadi. O'ziga ishonchning shaxs rivojlanishidagi o'rni, uning shakllanish mexanizmlari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, o'ziga ishonchni shakllantirishda ijtimoiy muhit, pedagogik ta'sir va shaxsiy tajribaning o'zaro bog'liqligi ochib beriladi. Tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarda o'ziga ishonch hissini rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *o'ziga ishonch, shaxs rivoji, psixologik omillar, pedagogik ta'sir, motivatsiya, ijtimoiy muhit, o'z-o'zini baholash, refleksiya*

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL DESCRIPTION OF THE PHENOMENON OF SELF-CONFIDENCE

Annotation: *This article provides a systematic analysis of the psychological and pedagogical characteristics of the self-confidence phenomenon. It highlights the role of self-confidence in personal development, its formation mechanisms, and its significance in the educational process. Furthermore, the study examines the interrelationship between social environment, pedagogical influence, and personal experience in shaping self-confidence. The findings contribute to identifying effective approaches for developing self-confidence in future educators.*

Keywords: *self-confidence, personal development, psychological factors, pedagogical influence, motivation, social environment, self-assessment, reflection*

ПСИХОЛОГИЧЕСКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ ЯВЛЕНИЯ УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ

Аннотация: *В данной статье системно анализируется психолого-педагогическая характеристика феномена уверенности в себе. Раскрывается роль уверенности в себе в развитии личности, механизмы её формирования и значение в образовательном процессе. Также рассматривается взаимосвязь социальной среды, педагогического воздействия и личного опыта в формировании уверенности в себе. Результаты исследования направлены на выявление эффективных путей развития уверенности в себе у будущих педагогов.*

Ключевые слова: *уверенность в себе, развитие личности, психологические факторы, педагогическое воздействие, мотивация, социальная среда, самооценка, рефлексия.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning har tomonlama rivojlanishi, ayniqsa uning ichki psixologik resurslarini shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shunday muhim psixologik omillardan biri bu o'ziga bo'lgan ishonch fenomenidir. O'ziga ishonch shaxsning o'z imkoniyatlarini anglash, o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarish va ijtimoiy muhitda faol ishtirok etishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu sifat insonning nafaqat individual muvaffaqiyatlariga, balki uning jamiyatdagi o'rni va kasbiy faoliyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, bo'lajak pedagoglar uchun o'ziga ishonch hissining shakllanganligi muhim kasbiy kompetensiya sifatida namoyon bo'ladi, chunki ular nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarda ham ijobiy psixologik sifatlarni shakllantiruvchi subyekt hisoblanadi.

Psixologiya va pedagogika fanlarida o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni ko'plab olimlar tomonidan turli yondashuvlar asosida o'rganilgan. Xususan, shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchi uning o'z-o'zini baholashi, ichki motivatsiyasi hamda ijtimoiy tajribasi bilan uzviy bog'liqligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shu nuqtai nazardan, o'ziga ishonchni shakllantirish jarayoni murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u ta'lim-tarbiya jarayonida maqsadli pedagogik ta'sir orqali rivojlantirilishi mumkin. Bu esa mazkur fenomenni psixologik-pedagogik jihatdan chuqur tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi o'ziga bo'lgan ishonch fenomenining psixologik-pedagogik mohiyatini ochib berish, uning shakllanish omillari hamda ta'lim jarayonidagi o'rnini ilmiy asosda yoritishdan iboratdir. Tadqiqot davomida ushbu tushunchaning nazariy asoslari, zamonaviy ilmiy qarashlar va amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi hamda bo'lajak pedagoglarda o'ziga ishonchni rivojlantirishning samarali yo'llari aniqlanadi.

Zamonaviy psixologik va pedagogik tadqiqotlarda o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni keng ko'lamda o'rganilib, uning shaxs rivojlanishidagi hal qiluvchi o'rni alohida ta'kidlanmoqda. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlar ushbu tushunchaning nafaqat individual muvaffaqiyat, balki ta'lim samaradorligi, motivatsiya va ijtimoiy moslashuv bilan ham bevosita bog'liqligini ko'rsatmoqda. Xususan, xalqaro miqyosdagi tadqiqotlarda o'ziga bo'lgan ishonch shaxsning maqsad

qo'yishi, faoliyatga kirishishi va qiyinchiliklarga bardosh berishida asosiy ichki mexanizm sifatida talqin qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Jahon ilmiy adabiyotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, o'ziga bo'lgan ishonch (self-efficacy) tushunchasi zamonaviy psixologiyada motivatsiya va xulq-atvorni boshqaruvchi muhim omil sifatida qaraladi. Masalan, 2024-yilda chop etilgan tadqiqotlarda o'ziga ishonch shaxsning o'quv faoliyatidagi faolligi va qat'iyatliligini belgilovchi asosiy determinantlardan biri ekanligi ta'kidlanadi. Unda shaxsning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchi uning maqsad tanlashi, harakatga kirishishi va muvaffaqiyatga erishish jarayonini belgilashi ilmiy asoslangan. Shuningdek, 2025–2026-yillardagi izlanishlarda o'ziga bo'lgan ishonchning shakllanish manbalari (individual tajriba, ijtimoiy kuzatish, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va emotsional holat) kompleks tizim sifatida tahlil qilinib, bu omillar ta'lim jarayonida ham muhim ahamiyat kasb etishi ko'rsatib berilgan. Yana bir zamonaviy tadqiqotda esa o'ziga bo'lgan ishonchning akademik natijalarga bevosita ta'siri, ayniqsa talabalar faoliyatida qisqa muddatli muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklar bilan o'zaro bog'liqligi aniqlangan.

O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda ham o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni shaxs tarbiyasi va ta'lim jarayonining muhim komponenti sifatida qaraladi. Jumladan, mahalliy tadqiqotlarda bo'lajak pedagoglarning kasbiy shakllanishida o'ziga ishonch hissi yetakchi omil ekanligi, ularning pedagogik faoliyatda mustaqil qaror qabul qilishi va samarali muloqot olib borishida muhim rol o'ynashi qayd etilgan. Shuningdek, o'zbek pedagogik adabiyotlarida o'ziga ishonchni shakllantirish o'quv jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, ijobiy psixologik muhit yaratish hamda rag'batlantirish orqali amalga oshirilishi mumkinligi ilmiy asoslab berilgan.

Yuqoridagi adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni ko'p qirrali bo'lib, uning shakllanishi psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Shu sababli, mazkur fenomenni chuqur o'rganish va uni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish zamonaviy pedagogika oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O‘ziga bo‘lgan ishonch fenomeni shaxsning psixologik rivojlanishida markaziy o‘rin egallovchi murakkab va ko‘p qirrali hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. U insonning o‘z imkoniyatlarini anglash, o‘z kuchiga tayanish va turli hayotiy vaziyatlarda faol pozitsiya egallash qobiliyatini ifodalaydi. Psixologik nuqtai nazardan, o‘ziga bo‘lgan ishonch shaxsning ichki e’tiqodi, o‘z-o‘zini baholashi va o‘z faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatining uyg‘unlashuvi natijasida shakllanadi. Shu bilan birga, bu fenomen faqat ichki psixik jarayonlar mahsuli bo‘lib qolmay, balki ijtimoiy muhit, tarbiya va ta’lim jarayonining bevosita ta’siri ostida rivojlanadi.

Pedagogik jihatdan qaralganda, o‘ziga bo‘lgan ishonchni shakllantirish uzluksiz va maqsadli jarayon bo‘lib, u o‘quvchi shaxsining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Ta’lim jarayonida o‘qituvchining shaxsiy yondashuvi, rag‘batlantiruvchi baholash tizimi hamda qo‘llab-quvvatlovchi psixologik muhit o‘quvchilarda o‘ziga nisbatan ishonch hissini rivojlantiradi. Ayniqsa, o‘quvchining kichik muvaffaqiyatlarini e’tirof etish, uning fikrini hurmat qilish va xatolarga nisbatan konstruktiv yondashuvni shakllantirish o‘ziga bo‘lgan ishonchning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsning ichki imkoniyatlarini ochib beruvchi muhim ijtimoiy subyekt sifatida maydonga chiqadi.

O‘ziga bo‘lgan ishonchning shakllanishida insoniy omillar alohida ahamiyatga ega. Jumladan, oilaviy muhit shaxsning dastlabki ijtimoiy tajribasi sifatida uning o‘ziga bo‘lgan munosabatini belgilaydi. Ota-onaning qo‘llab-quvvatlashi, bolaga bo‘lgan ishonchi va mehr-muhabbati unda ijobiy “men” konsepsiyasini shakllantiradi. Aksincha, doimiy tanqid, e’tiborsizlik yoki haddan tashqari nazorat shaxsda ishonchsizlik, ikkilanish va qo‘rquv hissini kuchaytirishi mumkin. Shu bois, o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish jarayonida oilaviy tarbiya bilan pedagogik ta’sirning uyg‘unligi muhim omil hisoblanadi.

Bundan tashqari, ijtimoiy muhit – ya’ni tengdoshlar, jamoadagi o‘rni va ijtimoiy munosabatlar tizimi ham o‘ziga bo‘lgan ishonchning shakllanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Inson o‘zini jamiyatda qanchalik qadrlangan va tan olingan deb his etsa, uning o‘ziga bo‘lgan ishonchi shunchalik mustahkam bo‘ladi. Shu sababli, ta’lim

muassasalarida sog'lom psixologik muhit yaratish, o'zaro hurmat va hamkorlikka asoslangan munosabatlarni rivojlantirish muhim pedagogik vazifa sifatida qaraladi.

Shuningdek, o'ziga bo'lgan ishonchning rivojlanishida shaxsning individual tajribasi va ichki refleksiyasi muhim rol o'ynaydi. Inson o'z faoliyati natijalarini tahlil qilish, xatolaridan to'g'ri xulosa chiqarish va kelajakdagi harakatlarini rejalashtirish orqali o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlab boradi. Bu jarayon o'z-o'zini anglash va o'z ustida ishlash madaniyatining shakllanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, bo'lajak pedagoglar uchun refleksiya ko'nikmasi muhim bo'lib, u nafaqat o'z faoliyatini tahlil qilish, balki o'quvchilarning psixologik holatini chuqur anglash imkonini ham beradi.

Umuman olganda, o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni psixologik, pedagogik va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadigan murakkab tizim bo'lib, uni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash, ijobiy motivatsiyani shakllantirish hamda qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish orqali o'ziga bo'lgan ishonchni samarali rivojlantirish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, shaxsning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki uning hayotiy pozitsiyasi va ijtimoiy faolligini ham belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'ziga bo'lgan ishonch fenomeni shaxsning psixologik barqarorligi, ijtimoiy faolligi va kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tushuncha shaxsning o'z imkoniyatlarini anglash, o'z kuchiga tayanish va murakkab vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir. Tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, o'ziga bo'lgan ishonchning shakllanishi ko'p omilli jarayon bo'lib, unda psixologik (o'z-o'zini baholash, motivatsiya, refleksiya), pedagogik (ta'lim jarayonidagi yondashuvlar, o'qituvchi shaxsining ta'siri) hamda ijtimoiy (oilaviy muhit, tengdoshlar bilan munosabatlar) omillar o'zaro uzviy bog'liqlikda ishtirok etadi.

Ayniqsa, bo'lajak pedagoglar uchun o'ziga bo'lgan ishonch nafaqat shaxsiy sifat, balki kasbiy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Chunki

o'ziga ishongan pedagog o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatadi, ularning ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi hamda ijobiy psixologik muhitni shakllantira oladi. Shu bois, ta'lim jarayonida o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirishga yo'naltirilgan maqsadli pedagogik faoliyatni tashkil etish dolzarb vazifalardan biri sifatida qaralishi zarur.

Shuningdek, o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirishda insoniy omillar – mehr, qo'llab-quvvatlash, ishonch bildirish va ijobiy munosabat muhim ahamiyat kasb etadi. Shaxs o'zini qadrlangan va qo'llab-quvvatlangan muhitda his qilgan sari uning ichki ishonchi mustahkamlanib boradi. Aksincha, befarqlik yoki doimiy tanqid shaxsda ishonchsizlikni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish jarayonida insonparvarlik tamoyillariga asoslangan yondashuv ustuvor ahamiyatga ega bo'lishi lozim.

Umuman olganda, o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirish va rivojlantirish shaxs kamolotining muhim sharti bo'lib, uni ta'lim-tarbiya jarayonida tizimli, izchil va ilmiy asoslangan yondashuv orqali amalga oshirish mumkin. Bu esa nafaqat barkamol shaxsni tarbiyalashga, balki jamiyatda faol, mustaqil fikrlovchi va mas'uliyatli insonlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Zimmerman B. J. Self-efficacy: An essential motive to learn // *Contemporary Educational Psychology*. – 2000. – Vol. 25. – No. 1. – P. 82–91.
2. Maddux J. E. Self-efficacy: The power of believing you can // *Handbook of Positive Psychology*. – New York: Oxford University Press, 2002. – P. 277–287.
3. Usher E. L., Pajares F. Sources of self-efficacy in school: Critical review of the literature // *Review of Educational Research*. – 2008. – Vol. 78. – No. 4. – P. 751–796.
4. Schunk D. H., Meece J. L., Pintrich P. R. Motivation in Education: Theory, Research, and Applications. – Boston: Pearson, 2014. – 433 p.
5. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009. – 378 p.
6. Dweck C. S. Mindset: The New Psychology of Success. – New York: Random House, 2006. – 276 p.
7. Saks K. The effect of self-efficacy and self-set goals on academic performance // *Frontiers in Psychology*. – 2024. – Vol. 15. – P. 1–12.
8. Egele V. S. An empirical ranking of the importance of the sources of self-efficacy // *Health Psychology and Behavioral Medicine*. – 2025. – Vol. 13. – No. 1. – P. 1–15.
9. Ramesh N. Examining the interplay between academic self-efficacy and academic experiences // *Acta Psychologica*. – 2025. – Vol. 234. – P. 1–10.

10. Қодиров Б. Педагогик психология. – Тошкент: Ўқитувчи, 2021. – 256 б.
11. Тўраев А. Замонавий педагогика асослари. – Тошкент: Фан, 2022. – 312 б.
12. Нишонова З. Таълим психологияси. – Тошкент: Университет, 2020. – 280 б.
13. Ориббоева, Д. Д., & Мирзаахмедова, Д. М. (2024). Болаларда ижтимоий кўникмаларни ривожлантиришнинг аҳамияти. *Science and Education*, *5*(2), 595-599.
14. Oribboyeva, D. D. (2020). Social competence as an integral part of the teacher's professional maturity. *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology*, *2*(11), 347353.
15. Ориббоева, Д. Д. (2019). The influence of social competens on professional choice. *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology*, *1*(9), 256-261.
16. Oribboyeva, D. D., & Botirova, Z. (2024). Kichik yoshdagi maktab o 'quvchilarida tashkilotchilik qobiliyatlarini rivojlantirish xususiyatlarining rivojlanishi. *Science and Education*, *5*(3), 541-544.
17. Dilshoda, I., & Oribboeva, D. D. (2024). AUTIZM NAMOYON BOLISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Journal of new century innovations*, *63*(3), 74-77.
18. Ikromaliyevna, K. N., Muhammedovich, B. M., Alimjan, K. T., & Dadamirzayevna, O. D. (2020). Eastern thinkers about the phenomena of self-awareness. *Journal of Critical Reviews*, *7*(2), 254-256.
19. Dilshoda, I., & Oribboyeva, D. D. (2024). ALALIYA NUTQ NUQSONLARI VA UNING TURLARI. *Journal of new century innovations*, *63*(3), 70-73.
20. Орифбоева, Д. Д. (2017). ОПТИМИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ. *Форум молодых ученых*, (6 (10)), 1320-1323.
21. Abdurashidova, D. A. Q., & Oribboyeva, D. (2025). Nutqida nuqsoni bor bolalarning psixologiyasi. *Science and Education*, *6*(10), 579-583.
22. Ориббоева, Д. Д., & Адашалиева, М. М. (2025). ВОПРОСЫ ВНЕДРЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ. *«Ёш олимлар ахборотномаси»–«Вестник молодых ученых»*, *1*, 158-162.